

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา

จริยธรรมเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งต่อความสงบยั่งยืนของสังคม พฤติกรรมของมนุษย์ เชื่อมโยงผูกติดกับอุปนิสัยภายในเสมอ ในการทำให้ตนเองเป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือและถูกยอมรับในองค์ ความรู้นั้น ไม่ใช่เรื่องง่าย ซึ่งบรรดานักปราชญ์มุสลิมสมัยอดีต เผชิญกับอุปสรรคมากมายและแสดง บทบาทให้กับสังคมได้รับรู้ว่า การเป็นนักปราชญ์นั้น ต้องไม่กลัวกับบททดสอบทุกรูปแบบ ที่เข้ามา ประสบในชีวิต และสิ่งที่จะต้องมีความเข้มแข็งและความอดทน แสดงจุดยืนของตัวเองตามครรลอง ของศาสนา มีความรู้ต้องควบคู่กับจริยธรรมซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะต้องอยู่ในตัวตนสำหรับ นักปราชญ์ผู้ศรัทธาในอิสลาม เพราะจริยธรรมสำคัญมากในอิสลาม ถือว่าเป็นเครื่องประดับที่จะต้อง ติดตัวอยู่ตลอดโดยเฉพาะนักปราชญ์มุสลิม (Barmawi Umari, 1987 : 43)

อิสลามให้ความสำคัญ และเน้นหนักในเรื่องจริยธรรม เนื่องจากความบกพร่องของ จริยธรรมทำให้ต้องเผชิญกับปัญหาหอรอบด้าน ทั้งในขอบเขตของปัจเจกบุคคล สังคม รัฐบาลและ สถานการณ์ของโลก ปัจจุบันมีเรื่องราวและสิ่งที่น่าวิตกกังวลอย่างมากมาย ถ้าหากมีโอกาสท่องเที่ยวไปใน โลกนี้จะสังเกตว่าประชาชาติและเผ่าพันธุ์ต่างๆ ที่มีความแตกต่างหลากหลายเชื้อชาติและภูมิภาคใน ทุกมุมโลกต่างก็ได้รับความเจ็บปวดจากวิกฤตการณ์อย่างเดียวกัน คือ วิกฤติทางด้านจริยธรรม (อัब्ดุล ศาะมัด อัน-นัควีย, 2543 : 16)

ด้วยวิกฤติดังกล่าวอิสลามจึงให้ความสำคัญในเรื่องจริยธรรมอย่างมากมุสลิมต้อง เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่สังคมมีจริยธรรมอิสลามที่ดีงาม จรรยา มารยาท (หรืออัคลาฎ) ที่ดีถือเป็น เป้าหมายพื้นฐานแห่งศาสนอิสลาม ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ﴾

(سورة القلم : 4)

ความว่า “และแท้จริง เจ้ามัน (มุฮัมมัด) อยู่บนจริยธรรมอัน ยิ่งใหญ่”

(สุเราะฮอัล-เกาะลัม : 4)

ความสำคัญของจริยธรรมนับว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญของมนุษย์ทุกคน หากคนใดขาดจริยธรรมอาจมีผลด้านลบต่อตนเองและสังคม สังคมที่ขาดจริยธรรม ย่อมเป็นสังคมที่วุ่นวายไร้ความสุข ดังจะพบได้จากวิกฤตจริยธรรมในวิชาชีพหลายแขนงในปัจจุบัน ทั้งในวงการวิชาชีพครู แพทย์ ตำรวจ ทหาร หรือนักการเมือง เป็นต้น เนื่องจากบุคคลเหล่านั้นไม่มีจรรยาบรรณในการประกอบอาชีพ และบกพร่องในเรื่องจริยธรรม ฉะนั้นจริยธรรมมีส่วนสำคัญที่จะนำความสุขและความเจริญก้าวหน้ามาสู่สังคม เพราะเมื่อคนในสังคมมีจริยธรรม จิตใจก็ย่อมสูงส่ง มีความบริสุทธิ์ใจ จะทำการใดก็ไม่ก่อให้เกิดความเสียหาย ไม่สร้างทุกข์แก่ตนเองและผู้อื่น เป็นบุคคลที่มีค่า มีประโยชน์ต่อสังคม ฉะนั้นทุกคนควรได้รับการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมไปพร้อมๆ กัน (อับดุล เตะะมัด อั้น-นัควีย, 2543 : 15)

ปัจจุบันมีนักวิชาการมุสลิมมากมายที่มีความรู้ด้านศาสนาแต่พฤติกรรมทางด้านจริยธรรมยังบกพร่อง มีนักวิชาการที่เชี่ยวชาญความรู้ศาสนาในด้านต่างๆ เช่น อัลหะดีษ ฟิกฮ อรรถาธิบายกุรอาน หรือ ตัฟซีร์ และอื่นๆ เป็นต้น บุคคลเหล่านั้นมีจริยธรรมที่สูงส่งเหมือนกับท่านอิมามอันนะวะวีหรือไม้อันที่จริงแล้วมีอาจเปรียบเทียบได้ถึงระดับความรู้ระหว่างอุละมาอ์ปัจจุบันกับท่านอิมามอันนะวะวี หากจะเปรียบเทียบระหว่างจริยธรรมนักปราชญ์มุสลิมในยุคก่อนๆ กับปราชญ์มุสลิมในยุคปัจจุบัน คงจะเปรียบเทียบไม่ได้เลย เพราะปราชญ์มุสลิมอย่างท่านอิมามอันนะวะวี มีจริยธรรมเป็นที่ยอมรับตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน โดยเราสามารถสัมผัสได้จากงานนิพนธ์ของท่านหลายๆ เล่ม ที่ได้รับจากผู้เรียนทุกยุคทุกสมัย ส่วนด้านการใช้ชีวิตประจำวันของท่านก็ถือเป็นแบบอย่างด้านจริยธรรมอีกด้านหนึ่ง จากการศึกษาพบว่าท่านใช้ชีวิตแบบสมถะอยู่กินแบบง่ายๆ แต่ก็มีอิทธิพลด้านอาหารการกิน เครื่องอุปโภคบริโภคท่านจะระวังอย่างยิ่งกับสิ่งที่คลุมเครือ เพราะกลัวว่าจะเป็นของหะรอม แต่ถ้าเรามองพฤติกรรมนักปราชญ์ยุคปัจจุบันด้านการอุปโภคบริโภคเราจะพบว่าพวกเขาเหล่านั้นไม่เน้นหนักกับประเด็นนี้เลยเพราะไม่ถือเป็นเรื่องสำคัญในศาสนา ทำให้ผู้คนไม่รู้สักครั้ทธาต่อคำสอนของบุคคลเหล่านั้น นี่คือข้อแตกต่างที่เห็นได้ชัดเจนระหว่างนักปราชญ์มุสลิมในยุคก่อนกับยุคปัจจุบัน ดังหลักฐานจากหะดีษของท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((إِنَّ الْحَلَالَ بَيْنٌ ، وَإِنَّ الْحَرَامَ بَيْنٌ ، وَبَيْنَهُمَا أُمُورٌ مُشْتَبِهَاتٌ لَا يَعْلَمُهُنَّ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ . فَمَنْ اتَّقَى الشُّبُهَاتِ فَقَدْ اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وَعَرْضِهِ . وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ وَقَعَ فِي الْحَرَامِ
((...))

ความว่า “แท้จริงสิ่งที่อนุญาตนั้นชัดเจน และสิ่งที่ห้ามนั้นก็ชัดเจน แต่ในระหว่างทั้งสองนั้น มีประการที่สงสัยเกิดขึ้น ในกฎข้อบังคับของมัน และผู้คนโดยมากแล้ว ไม่ทราบความแน่นอนของมัน ฉะนั้น ผู้ใดที่กลัวว่าตัวของเขา จะตกเข้าไปอยู่ในสิ่งที่สงสัยแล้ว ก็จงให้ศาสนาของเขา และศักดิ์ศรีของเขา พ้นเสียจากตำหนิตืดเย็นเถิด และผู้ใดได้ตกเข้าไปอยู่ในสิ่งหรือประการที่สงสัยแล้ว ก็เท่ากับเขาได้ตกเข้าไปอยู่ในสิ่งนั้น หรือประการที่ห้ามแล้ว...”

(บันทึกโดย al-Bukhari, 1993 : 52)

จะเห็นได้จากหะดีษข้างต้นว่าอิสลามให้ความสำคัญกับเรื่องอุปโลกบรีโลกเป็นอย่างไร โดยส่งเสริมให้อุปโลกแต่สิ่งเหลวและห้ามเด็ดขาดจากสิ่งทีหะรอมและสิ่งคลุมเครือ

สำหรับเยาวชนมุสลิมที่ศึกษาหาความรู้ ช่วงวัยแห่งการศึกษานั้น เยาวชนยังด้อยในเรื่องจริยธรรม หลายๆ ด้าน เช่น ความอดทน ความทุ่มเทขยันมันเพียร การมีมารยาทต่อครูบาอาจารย์เพราะประการหลังทำให้เกิดความสับสนคือ องค์ความรู้ และความอดทนถือเป็นจริยธรรมที่ยิ่งใหญ่ที่จะต้องฝึกให้มีในหัวใจ ถ้าหากปราศจากสิ่งนี้แล้วก็จะส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้บุคคลนั้นได้ไม่ว่าในเรื่องการศึกษาหรือชีวิตส่วนตัวถ้าไม่มีคุณลักษณะอันนี้ก็จะทำให้เกิดความล้มเหลวและไม่ประสบความสำเร็จในที่สุด

นักปราชญ์มุสลิมที่มีชื่อเสียงในศาสตร์อิสลามนั้นมีมากมายผู้วิจัยได้เลือกท่านอิมามอันนะวะวีเป็นหัวข้อศึกษา ท่านเป็นนักปราชญ์ที่มีความเชี่ยวชาญในทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านอัลหะดีษ ตัฟสีร์ ฟิกฮ์ ภาษาศาสตร์ เป็นต้น แต่สิ่งหนึ่งที่เป็นที่ถูกกล่าวขานในหมู่นักปราชญ์ทุกยุคทุกสมัย คือ ด้านจริยธรรมของท่าน ท่านเป็นผู้รู้และเป็นผู้ที่มีจริยธรรมในเวลาเดียวกัน ทำให้งานเขียนของท่านถูกแพร่หลายไปทั่วทุกสารทิศ แม้กระทั่งในเอเชียอาคเนย์ก็ยังมีหนังสือของท่านที่ถูกนำมาเป็นตำราเรียนในสถานศึกษาตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน ท่านอิมามอัซซุยติยกักล่าวว่ “อิมามอันนะวะวีเป็นผู้นำในยุคของท่านด้านความรู้ศาสนาและความเคร่งครัดต่ออัลลอฮ์ เป็นจริงที่โอบสละบัดเหนือผู้ใดทั้งปวง...อุทิศตัวเองเพื่อศาสนาไม่เคยทำเรื่องไร้สาระในชีวิต...” (al Suyuti, 1988 : 26-27) แต่ผู้วิจัยเลือกศึกษาท่านอิมามอันนะวะวีในประเด็นที่ว่าด้วยจริยธรรมของท่าน ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญของจริยธรรม ซึ่งความเชื่อถือของบุคคลหนึ่งบุคคลใดก็ตามในการปราศรัยหรือบรรยาย จะต้องมีการจริยธรรมที่เป็นรูปธรรมด้วยมิฉะนั้นความเชื่อถือจะไม่เป็นที่ยอมรับในสายตาผู้คน ท่านอิมามนะวะวีมีคุณลักษณะทางด้านจริยธรรมที่โดดเด่นหลายประการ ดังนี้

คุณลักษณะประการแรก คือ “อซซุฮุด” (al Zuhd) หมายถึง ไม่ต้องการความสุขสบายทางโลก ท่านอิบนุลอฏฏิออ¹ กล่าวว่า ท่านซัยด์ อัลอารีฟ อัลมุฮักกิก อิบุ अबดุลฮะลิม มุฮัมมัด อัลอัคมีนีย กล่าวแก่นั่นว่า "ท่านซัยด์มุฮักกิก (อันนะวะวีย์) ได้ดำเนินตามแนวทางของเหล่าศอหาบะฮ์นบี ซึ่งในยุคสมัยนี้ฉันไม่เคยทราบเลยว่าจะมีบุคคลหนึ่งบุคคลใดที่ดำเนินตามแนวทางของศอหาบะฮ์ได้ดีไปกว่าซัยด์มุฮักกิกอันนะวะวีย์ (al-Suyuti, 1988 : 45 - 47) บรรดานักเขียนเกี่ยวกับเรื่อง “อัสสุฮุด อันนะวะวีย์” ได้เห็นพ้องต้องกันว่าท่านอิมามอันนะวะวีย์คือผู้นำบรรดาปราชญ์ทั้งหลายด้านความ “ซุฮุด” ท่านอัสสุบกี (al Subkiy) ได้กล่าวว่า “อิมามอันนะวะวีย์ เป็นที่หนึ่งแบบอย่างด้านจริยธรรมและเป็นต้นแบบของบรรดานักสมณะ” (Zafir Hasan bin al Jabaan, 2008 : 22 - 23)

คุณลักษณะประการที่สอง คือ “อัลวาร์อ” (al war‘a) หมายถึง เกรงครัดมากและละทิ้งสิ่งกลุ่มเครือ ท่านอิมามอันนะวะวีย์นั้นเป็นบุคคลที่เกรงครัดมากและพิถีพิถันทุกเรื่องโดยเฉพาะเรื่องอุปโภคบริโภค สิ่งที่กลุ่มเครือช่วงที่ท่านอิมามนะวะวีย์อาศัยอยู่ที่เมืองดามัสกัสท่านจะไม่รับประทานผลไม้ที่ปลูกในเมืองนี้ เนื่องจากส่วนใหญ่แล้วเนื้อที่ ณ เมืองดามัสกัสเป็นดินวากัฟ² (waqaf) แต่ปัจจุบันกลายเป็นที่ดินส่วนบุคคลไปแล้ว (al-Suyuti, 1988: 46) ท่านอิมามนะวะวีย์จะรับประทานอาหารแค่มื้อเดียวคือก่อนละหมาดซุฮูฮ์และดื่มน้ำแค่ครั้งเดียวเป็นการทานซาโฮรและกลางวันท่านจะถือศีลอด (Zafir Hasan bin al Jabaan, 2008 : 8)

คุณลักษณะประการที่สาม คือ “อัลอิบาดะฮ์” (al ‘Ibadah) หมายถึง การปฏิบัติศาสนกิจ อิบนุ อัลอะฏออ (Ibn al-Atar) ได้กล่าวว่า “อิมามอันนะวะวีย์ อยู่กับการอ่านอัลกุรอานและรำลึกถึงอัลลอฮ์ ﷻ ตลอดเวลา” ท่านอาบู अबดุลลอฮ์ อิบนุ อะบี อัลฟัตหิ ได้กล่าวกับท่านอิบนุ อัลอะฏออ ว่า “ฉันได้เดินผ่านมัสยิดมุฮะวีย์⁴ เห็นท่านอิมามอันนะวะวีย์ ยืนละหมาดอยู่ที่เสาในที่มีดิน มัสยิด และท่านก็อ่านอายะห์ อัลกุรอาน ท่อนหนึ่ง คือ ﴿وَقَفُّوْهُمْ إِنْهُمْ مَسْئُوْنٌ﴾⁵ ความว่า “และจงยับยั้งพวกเขาไว้ เพราะพวกเขาจะต้องถูกสอบสวน” ท่านอ่านอายะห์อัลกุรอานประโยคหนึ่งเหมือนกับว่ากำลังรำพึงถึงอัลลอฮ์ ﷻ โดยแก่นแท้ของอายะห์ดังกล่าวฉันไม่สามารถเข้าใจได้นอกจากอัลลอฮ์ ﷻ ผู้ทรงรู้ยิ่ง” (al-Suyuti, 1988 : 44) ท่านอัสซะฮะบีย ได้กล่าวว่า “ท่านอิมามอันนะวะวีย์นั้นถือศีลอดตลอดทั้งปี และท่านอิมามอันนะวะวีย์เปรียบเสมือนมหาสมุทรแห่งความรู้ และท่านเป็นบุคคลที่ไม่ต้องการความร่ำรวย ชอบใช้ชีวิตแบบสามัญชนธรรมดาและมีความเพียงพอกับปัจจัย

¹ อิบนุ อัลอะฏออ ท่านมีนามว่า อาลาอูดดีน บิน อัลอะฏออ ท่านเกิดที่เมืองดามัสกัส ประเทศซีเรีย (al-Suyuti, 1988 : 28)

² ที่ดินวากัฟ หมายถึง ที่ดินอุทิศบริจาคให้เป็นของส่วนกลาง

³ ท่านเป็นสหทัยกับท่านอิบนุ อัลอะฏออ ศิษย์ของอิมามอันนะวะวีย์

⁴ เป็นมัสยิดกลางตั้งอยู่ที่เมืองดามัสกัส ประเทศซีเรีย

⁵ ซูเราะห์ อัล ชอฟฟาต (al Shoffat) อายะห์ ที่ 24.

ทางโลกที่มีอยู่” ท่านอัสซะฮะบียี (al Zahabiyy) ได้กล่าวอีกว่า “ท่านอิมามอันนะวะวีย์ถูกแต่งตั้งให้เป็นผู้นำของคณะดาร์อัลหะดีษ (Daru al Hadhis) ท่านมิใช่คนหูเบาที่จะฟังข้อมูลข่าวสารที่เป็นคำพูดมาจากราชสำนักและท่านไม่บริโภคข้อมูลเหล่านั้น เว้นแต่บางครั้งที่ท่านอาจฟังคำแนะนำจากบิดาของท่าน และท่านจะไม่รับสิ่งของที่เป็นของขวัญหรือของที่ระลึกจากผู้ใด และท่านจะรับฟังเฉพาะคนที่เคร่งในศาสนาเป็นคนที่มิมีอะริฟะห์ต่ออัลลอฮ์ ﷻ และเป็นคนน่าเชื่อถือ” (al-Suyutiyy, 1988 : 48)

คุณลักษณะประการที่สี่ คือ “อัศศอबर” (al Ṣabr) หมายถึง มีความอดทน ท่านอิมามอันนะวะวีย์ เกิดในครอบครัวที่ยากไร้ฐานะทางบ้านมีอาชีพทำสวน ช่วงวัยแห่งการศึกษาท่านต้องอดทนต่ออุปสรรคมากมาย ท่าน อิบน์ อัลอะกฏอรได้กล่าวว่า “ท่านอิมามอันนะวะวีย์ ในช่วงที่วัยเรียน ท่านจะมกหมุ่นอยู่แต่กับการอ่านหนังสือและศึกษาความรู้” (al-Suyutiyy, 1988 : 42) ท่านอิมามนะวะวีย์ใช้ชีวิตเรียบง่ายช่วงที่ท่านอพยพไปศึกษาที่เมืองดามัสกัสท่านอาศัยอยู่หอพักธรรมดา ใช้เวลากับการเรียนศึกษาหาความรู้และอ่านหนังสือ การแต่งกายมีเพียงไม่กี่ชุดเป็นชุดเก่าๆ ไม่มีความต้องการที่จะมีเสื้อผ้าใหม่ๆ สวมใส่ตามค่านิยมของคนทั่วไป ท่านเป็นระดับปราชญ์ที่มีชื่อเสียงและมีความเฉลียวฉลาดเป็นผู้ที่ถ่อมตนไม่โอ้อวดและมีความยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ ท่านอิมามนะวะวีย์เรียนหนังสือแต่ละวันสิบสองวิชากับบรรดาคณาจารย์สิบสองท่านซึ่งบ่งบอกถึงความพยายามและความขยันหมั่นเพียรกับการศึกษา (Ibn al ‘Aṭar, n.d. : 51)

ผู้วิจัยเห็นว่าท่านอิมามอันนะวะวีย์ เป็นปราชญ์ที่มีจริยธรรมอิสลามที่น่ายกย่องไม่ว่าจริยธรรมด้านการใช้ชีวิตความเป็นอยู่ มีความพอเพียง พิถีพิถันและรอบคอบในเรื่องอาหารการกิน และจะปลีกตัวเองจากการใช้ชีวิตที่ฟุ้งซ่านให้อยู่อย่างขัดสน เช่น ขัดสนเรื่องอาหารการกิน ขัดสนในเรื่องของเสื้อผ้า และทุกสภาพความเป็นอยู่ ท่านจะไม่แต่งกายด้วยเสื้อผ้าดีๆ แต่จะสวมเสื้อผ้าทอที่ยาบ บ่งบอกว่าการใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายของท่านอิมามอันนะวะวีย์ ในขณะที่ด้านการศึกษา ท่านเป็นบุคคลที่จริงจังกับการศึกษาเล่าเรียนและชอบอ่านหนังสือ ท่านจะไม่รับประทานอาหาร เว้นแต่แค่มื้อเดียวหลังละหมาดอิซาอ แต่จะอยู่กับการอ่านหนังสือและทบทวนเนื้อหาวิชาการซึ่งด้วยการทุ่มเทกับการอ่านหนังสือและท่องจำจนท่านเลยกลายเป็นนักปราชญ์ที่ชำชองและเชี่ยวชาญทุกแขนงสาขาวิชาและมีความจำที่เป็นเลิศ

งานวิจัยนี้จะศึกษาเรื่องจริยธรรมของอิมามอันนะวะวีย์ด้านการใช้ชีวิต และด้านการศึกษา การวิจัยในประเด็นดังกล่าวถือว่ามีประโยชน์เพราะปัจจุบันเกิดวิกฤติด้านจริยธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมทุกชนชั้น วิกฤติที่เกิดกับเยาวชนนักศึกษามุสลิม วิกฤติศรัทธาในวงการวิชาชีพต่างๆ เช่น วิชาชีพครู แพทย์ ตำรวจ ทหาร หรือนักการเมือง เป็นต้น แม้กระทั่งผู้นำในชุมชนมุสลิมก็ยังประสบกับวิกฤตดังกล่าว ดังนั้นงานวิจัยในประเด็นนี้สามารถนำมาเป็นแนวทางและแบบอย่างให้กับนักศึกษานักวิชาการและผู้นำหรือนักปกครอง เนื่องจากมีผู้คนจำนวนน้อยมากที่เข้าใจประวัติของ

ท่านอิมามอันนะวะวีย์ ซึ่งท่านเป็นปราชญ์ที่รู้จักแพร่หลายในโลกมุสลิม อิมามอันนะวะวีย์มีจริยธรรมด้านการใช้ชีวิตอย่างไร ซึ่งจะศึกษาวิถีการดำเนินชีวิตของอิมามอันนะวะวีย์ในฐานะผู้รู้ที่ยิ่งใหญ่คนหนึ่งในประวัติศาสตร์อิสลามที่ถูกขนานนามว่าเป็น “กุดวะตุน” (Qudwatun) คือ ต้นแบบของจริยธรรมที่ดี และท่านอิมามอันนะวะวีย์มีจริยธรรมด้านการศึกษาอย่างไร ที่ส่งผลให้ท่านประสบความสำเร็จ ซึ่งจะศึกษารูปแบบการแสวงหาความรู้ของอิมามอันนะวะวีย์ที่มีความโดดเด่นพิเศษเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

ผู้วิจัยจึงเลือกที่จะศึกษาประวัติของอิมามนะวะวีย์ในด้านจริยธรรม คือ ด้านการใช้ชีวิต และด้านการศึกษาแสวงหาความรู้เพื่อเป็นแบบอย่างให้กับสังคมมุสลิมโดยเฉพาะสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เนื่องด้วยประชาชนส่วนใหญ่จบการศึกษาจากสถาบันปอเนาะและคุ้นเคยกับการศึกษาหนังสือตำราที่แต่งโดยท่านอิมามนะวะวีย์และมีความเลื่อมใสแนวทางมัซฮับฮาฟีอีย์ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมมุสลิมที่จะนำแบบอย่างด้านจริยธรรมของอิมามนะวะวีย์ไปสู่แนวทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิตเพื่อให้มีคุณธรรมจริยธรรมอันดีงามต่อไป

1.2 อัลกุรอาน อัลหะดีษ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อิสลามเป็นระบอบการดำเนินชีวิตที่มุ่งขัดเกลาจิตใจให้ผ่องแผ้ว บนพื้นฐานแห่งการมีจริยธรรมที่ดี ซึ่งนำไปสู่ความสุขของบุคคล และสังคม ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า (Hussein Bahreise, 1981 : 30) ในการศึกษาเรื่องคุณธรรมจริยธรรมนั้น ผู้วิจัยได้รวบรวมเนื้อหาจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ดังนี้

1.2.1 อัลกุรอานเกี่ยวกับจริยธรรม

1.2.1.1 อัลลอฮฺ ﷻ ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ เกี่ยวกับจริยธรรม (อัคลาก) ในฐานะที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นศาสนทูตของอัลลอฮฺ ﷻ ดังโองการที่ว่า

﴿وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ﴾

(سورة القلم : 4)

ความว่า “และแท้จริง เจ้ามัน (มุฮัมมัด) อยู่บนจริยธรรมอันยิ่งใหญ่”

(สุเราะฮ์อัล-เกาะลัม : 4)

ด้วยหลักฐานข้างต้นการแต่งตั้งท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นศาสนาทูตนอกจากจะเป็นผู้ทำหน้าที่เผยแพร่ศาสนา ยังมีหน้าที่อบรมและปลูกฝังจริยธรรมแก่มวลมนุษย ด้วยการเผยแพร่แบบอย่างจริยธรรมที่ดีงาม และแสดงให้เห็นถึงแก่นแท้ของศาสนา คือ การมีจริยธรรมอันดีงาม

1.2.1.2 หลักการของศาสนาอิสลามมีความสัมพันธ์กับจริยธรรม ดังพระดำรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ว่า

﴿لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ
وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ
وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّنَ وَءَاتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ
وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ
وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَءَاتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا
عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ
أُولَٰئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾

(سورة البقرة : 177)

ความว่า “หาใช่คุณธรรมไม่ การที่พวกเจ้าผินหน้าของพวกเจ้าไปทางทิศตะวันออกและทิศตะวันตกแต่ทว่าคุณธรรมนั้นคือผู้ที่ศรัทธาต่ออัลลอฮ์ และวันปรโลก และศรัทธาต่อมลาอิกะฮ์ ต่อบรรดาคัมภีร์และนบีทั้งหลาย และบริจาครทรัพย์ทั้งๆ ที่มีความรักในทรัพย์นั้น แก่บรรดาญาติที่สนิทและบรรดาเด็กกำพร้า และแก่บรรดาผู้ยากจนและผู้ที่อยู่ในการเดินทาง และบรรดาผู้ที่มาขอและบริจาคนในการไถ่ทาส และเขาได้ดำรงไว้ซึ่งการละหมาด และชำระซะกาต และ(คุณธรรมนั้น) คือบรรดาผู้ที่รักษาสัญญาของพวกเขาโดยครบถ้วน เมื่อพวกเขาได้สัญญาไว้ และบรรดาผู้ที่อดทนในความทุกข์ยาก และในความเดือดร้อน และขณะต่อสู้ในสมรภูมิ คนเหล่านี้แหละคือผู้ที่พูดจริง และคนเหล่านี้แหละคือผู้ที่มีความยำเกรง”

(สุเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮ : 177)

จากหลักฐานข้างต้น การศรัทธา หมายถึง การมีคุณธรรม อันเป็นคุณลักษณะทางจริยธรรม ดังนั้นหลักการของศาสนาอิสลามมีความสัมพันธ์กับจริยธรรมทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา ศรัทธา และด้านการปฏิบัติศาสนกิจ การปฏิบัติตามสัญญาที่ได้ให้ไว้ และความอดทนอดกลั้นต่อบททดสอบต่างๆ ผู้ศรัทธาจะต้องพัฒนาการชีวิตของเขากับจริยธรรมในทุกสถานภาพ จิตศรัทธาที่มั่นคง การรำลึกถึงพระผู้เป็นเจ้า และการตั้งมั่นให้ตนเองอยู่ภายใต้การคุ้มครองของพระองค์เหล่านี้ เป็นต้น

1.2.1.3 การปฏิบัติศาสนกิจ ถือเป็นจริยธรรมอย่างหนึ่ง เพราะการละหมาดสามารถยับยั้งจากการกระทำที่ไม่ดีและน่ารังเกียจ ตามคำบัญชาใช้ของอัลลอฮ์ ﷻ ดังคำตรัสที่ว่า

﴿ إِنِّ الصَّلَاةَ تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ ﴾

(سورة العنكبوت : 45)

ความว่า “แท้จริงการละหมาด นั้นจะยับยั้งการทำลามกและความชั่ว และการรำลึก ถึงอัลลอฮ์นั้น ยิ่งใหญ่มาก และอัลลอฮ์ทรงรอบรู้สิ่งที่พวกเจ้ากระทำ”

(สุเราะฮ์อัลอันกะบุต : 45)

และในเรื่องการบริจาค (ซะกาต) เพื่อให้หัวใจเกิดความบริสุทธิ์จากความตระหนี่ และความเห็นแก่ตัว อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ خذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا ﴾

(سورة التوبة : 103)

ความว่า “(มุฮัมมัด) เจ้าจงเอาส่วนหนึ่งจากทรัพย์ สมบัติของพวกเขาเป็นทาน เพื่อให้พวกเขาบริสุทธิ์ และล้างมลทินของพวกเขาด้วยส่วนตัวที่เป็นทานนั้น”

(สุเราะฮ์อัตเตอาบะฮ์ : 103)

1.2.1.4 ความบริสุทธิ์ใจ (อิคลาศ) ก็เป็นอีกคุณลักษณะหนึ่งของผู้ศรัทธาที่มีความสัมพันธ์กันเรื่องจริยธรรม ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقِيَمَةِ﴾

(سورة البينة : 5)

ความว่า “และพวกเขามีได้ถูกบัญชาให้กระทำอื่นใดนอกจากเพื่อเคารพภักดีต่ออัลลอฮ์เป็นผู้มีเจตนาบริสุทธิ์ในการภักดีต่อพระองค์ เป็นผู้อยู่ในแนวทางที่เที่ยงตรงและดำรงการละหมาด และจ่ายซะกาต และนั่นแหละคือศาสนาอันเที่ยงธรรม”

(สุเราะฮ์อัลบัยยีนะฮ์ : 5)

1.2.1.5 ความรู้สึกรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ โดยมีความตระหนกอยู่เสมอว่า ความรับผิดชอบนี้จะต้องถูกสอบสวนในโลกหน้าก็ถือเป็นจริยธรรมเช่นกัน อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿وَلْتَسْأَلْنِ عَمَّا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾

(سورة النحل : 93)

ความว่า “และแน่นอนพวกเจ้าจะถูกสอบสวนถึงสิ่งที่พวกเจ้าได้กระทำไว้”

(สุเราะฮ์อัลนะฮ์ลียะฮ์ : 5)

1.2.1.6 การให้เกียรติต่อบิดามารดาก็ถือเป็นจริยธรรมที่จะต้องปฏิบัติเช่นกัน ดังที่โองการของอัลลอฮ์ ﷻ ได้กล่าวว่า

﴿وَأَحْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ
أَرْحَمُهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا﴾

(سورة الإسراء : 24)

ความว่า “และจงนอบน้อมแก่ท่านทั้งสอง ซึ่งการถ่อมตน เนื่องจากความเมตตา และจงกล่าวว่า “ข้าแต่พระเจ้าของฉัน ทรงโปรดเมตตาแก่ท่านทั้งสองเช่นที่ทั้งสองได้เลี้ยงดูฉันเมื่อเยาว์วัย”

(สุเราะฮ์อัลอิสรออ์ : 24)

1.2.1.7 การเสียสละเพื่อผู้อื่น ในอิสลามนั้น ก็ถือเป็นอีกหนึ่งจริยธรรมที่ผู้ศรัทธาพึงมี ดังโองการของอัลลอฮ์ ﷻ ที่มีอยู่ว่า

﴿ وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيْمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا وَيُؤْتِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقِ شَحْنًا فَؤُوتِيكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴾

(سورة الحشر : 9)

ความว่า “และบรรดาผู้ที่ได้ตั้งหลักแหล่งอยู่ที่นครมะดีนะฮ์ (ชาวอันศอร) และพวกเขาศรัทธาก่อนหน้า การอพยพของพวกเขา (ชาวมุฮัจญรีน) พวกเขารักใคร่ผู้ที่อพยพมายังพวกเขา และจะไม่พบความต้องการหรือความอิจฉาอยู่ในทรวงอกของพวกเขาในสิ่งที่ได้ถูกประทานให้และให้สิทธิผู้อื่นก่อนตัวของพวกเขาเองถึงแม้ว่าพวกเขายังมีความต้องการอยู่มากก็ตาม และผู้ใดปกป้องการตระหนี่ที่อยู่ในตัวของเขาชนเหล่านั้นพวกเขาเป็นผู้ประสบความสำเร็จ”

(สุเราะฮ์อัลหัจร์ : 9)

จากการศึกษาตัวบทอัลกุรอานข้างต้น สรุปได้ว่า จริยธรรมนั้นจะควบคู่กับบทบัญญัติต่างๆ อยู่เสมอ เพราะฉะนั้น จริยธรรมในอิสลามจึงเป็นสิ่งที่ทำให้ชีวิตปัจเจกบุคคลและสังคมมีความสงบสุขและความเจริญก้าวหน้า (Hasan Ibn Ali, 2002 : 4) เมื่อบุคคลใดปฏิบัติตามคำสั่งใช้ที่เป็นบทบัญญัติก็เท่ากับว่าบุคคลนั้นได้ประพฤตินำเรื่องของคุณธรรมและจริยธรรมไปพร้อมๆ กัน ถ้าทุกคนปฏิบัติเหมือนกันสังคมและประเทศชาติก็จะประสบกับความผาสุก

1.2.2 อัลหะดีษเกี่ยวกับจริยธรรม

1.2.2.1 จริยธรรม (อัคลาq) ของท่านเราะสูล ﷺ

จริยธรรม (อัคลาq) ในอิสลาม เป็นคำที่แสดงถึงรากฐาน หรือหลักการดำเนินชีวิตของมนุษย์ โดยเรียนรู้จริยธรรมที่ดิงามของท่านเราะสูล ﷺ ผู้ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นแบบอย่างจากอัลลอฮ์ ﷻ ดังที่ท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวไว้

((إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ صَالِحَ الْأَخْلَاقِ))⁶

(أخرجه أحمد، 1978 : 8952)

ความว่า “แท้จริงแล้วข้าได้ถูกส่งมา เพื่อเสริมสร้างจริยธรรม ดิงามให้สมบูรณ์”

(บันทึกโดย Ahmad, 1978 : 8952)

อัลลอฮ์ ﷻ ได้เลือกท่านเราะสูล ﷺ เพื่อเป็นแบบอย่างให้กับปวงบ่าวของพระองค์ เพราะความสมบูรณ์ของการศรัทธาจะต้องคู่กับจริยธรรมที่ดิงาม ตามที่ท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวไว้ว่า

((أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا))⁷

(أخرجه أبو داود، 1986 : 4062)

ความว่า “ผู้ที่มีความศรัทธาสมบูรณ์ที่สุด คือผู้มีจริยธรรม สูงส่งที่สุด”

(บันทึกโดย Abū Dawūd, 1986 : 4062)

และท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวไว้ว่า

((الْبِرُّ حُسْنُ الْخُلُقِ))

(أخرجه مسلم، 1981 : 6681)

ความว่า “ความดีนั้น คือ จริยธรรมที่ดิงาม”

(บันทึกโดย Muslim, 1981 : 6681)

⁶ อัลอัลบานีย์ ระบุว่า เป็นหะดีษศอฮิฮ, (al-Albaniy, 1995 : 1/75)

⁷ อัลอัลบานีย์ ระบุว่า เป็นหะดีษชะฮัน ศอฮิฮ, (al-Albaniy, 1995 : 1/284)

1.2.2.2 ท่านนบี ﷺ จะโน้มน้าวให้เศาะฮาบะฮ์ ﷺ และประชาชาติของท่านให้ประพฤติปฏิบัติจริยธรรมอันดีงาม ดังที่ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((إِنَّ مِنْ أَحَبِّكُمْ إِلَيَّ وَأَقْرَبِكُمْ مِنِّي مَجْلِسًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَحْسَنُكُمْ أَخْلَاقًا))⁸

(أخرجه الترمذي، 2003 : 2018)

ความว่า “แท้จริงบุคคลที่เป็นที่รัก และมีตำแหน่งใกล้ชิดฉันในวันแห่งการพิพากษา คือบุคคลที่มีจริยธรรมสูงส่งจากพวกท่าน”

(บันทึกโดย al Thirmidhiy, 2003 : 2018)

1.2.2.3 คุณลักษณะต่างๆ ที่บ่งบอกถึงการมีจริยธรรมและคุณธรรมความดีมีดังนี้

1) การมีมารยาทที่ดีงามจะมีระดับชั้นเทียบเท่าผู้ถือศีลอดและละหมาดยามค่ำคืน ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวว่า

((إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيُذْرِكُ بِحُسْنِ خُلُقِهِ دَرَجَةَ الصَّائِمِ الْقَائِمِ))⁹
(أخرجه أبو داود، 1995 : 4798)

ความว่า “แท้จริงแล้วผู้ศรัทธาคนหนึ่งที่มีมารยาทอันดีงามจะมีระดับชั้นเทียบเท่ากับผู้ถือศีลอดและผู้ที่ละหมาดในเวลากลางคืน”

(บันทึกหะดีษโดย Abū Dāwūd, 1995 : 4798)

2) ความสุภาพ (อัลหิลมุ) เป็นคุณลักษณะสำคัญ ซึ่งอัลลอฮ์ ﷻ ทรงรัก ท่านเราะฮะฮ์ ﷺ ได้กล่าวแก่ ท่านอับดุล ก็อยซฺ ﷺ ว่า

((إِنَّ فِيكَ خَصْلَتَيْنِ يُحِبُّهُمَا اللَّهُ الْحِلْمُ وَالْأَنَاءُ))

(أخرجه مسلم، 2002 : 5053)

⁸ อัลอัลบานีย์ ระบุว่า เป็นหะดีษคอฮ็อย, (al-Albaniy, 1995 : 1/791)

⁹ อัลอัลบานีย์ ระบุว่า เป็นหะดีษคอฮ็อย, (al-Albaniy, 1988 : 1/1932)

ความว่า “แท้จริงในตัวของท่านนั้น มีสองสิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงรักนั่นคือ ความโอบอ้อมอารีและจิตใจที่เยือกเย็น”

(บันทึกโดย Muslim, 2002 : 5053)

3) มีความนอบน้อม ถ่อมตน ไม่หยิ่งยโส โอ้อวด

การนอบน้อมถ่อมตน ไม่หยิ่งยโส โอ้อวด เป็นคุณลักษณะที่ด้งาม โดยเฉพาะ ผู้ที่เป็นมุสลิมจะต้องมีคุณลักษณะดังกล่าวนี้เพื่อความสมบูรณ์ของความศรัทธา

ดังที่ท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

((إِنَّ اللَّهَ أَوْحَى إِلَيَّ أَنْ تَوَاضَعُوا حَتَّى لَا يَفْخَرُ أَحَدٌ عَلَيَّ أَحَدٍ
وَلَا يَبْغِي أَحَدٌ عَلَيَّ أَحَدٍ))

(أخرجه مسلم، 1981 : 2865)

ความว่า “ท่านนบีได้กล่าวว่า แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ ได้วะหฺยูให้กับฉันว่า สู้เจ้าต้องมีคุณลักษณะนอบน้อม ถ่อมตน จนกระทั่งว่าคนหนึ่งจากสผู้เจ้าไม่ยิงยะโสต่อบุคคลใด และไม่บุรุกเกินขอบเขต”

(บันทึกโดย Muslim, 1981 : 2865)

4) มีความอดกลั้นและให้อภัย

ความอดทนและการให้อภัยเป็นคุณลักษณะที่สำคัญที่เป็นจุดเด่นแสดงถึงการมีจริยธรรมในตัวของผู้ศรัทธา ดังมีรายงานว่ามีชาวอันศ็อรไปหาท่านนบี ﷺ เพื่อขอปัจจัยยังชีพหลายครั้งที่ท่านนบี ﷺ ก็ให้ปัจจัยยังชีพดังกล่าว จนไม่เหลือเก็บไว้ กระนั้น ท่านนบี ﷺ ก็ไม่แสดงอาการรังเกียจแต่อย่างใด หน้าซำยังให้อภัยแก่พวกเขาพร้อมสอนเตือนว่าให้ยับยั้งการขอจากผู้อื่นและให้ออดทน ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ ، أَنَّ نَاسًا مِنَ الْأَنْصَارِ
سَأَلُوا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ ، فَأَعْطَاهُمْ. ثُمَّ سَأَلُوهُ فَأَعْطَاهُمْ
حَتَّى إِذَا نَفِدَ مَا عِنْدَهُ قَالَ: مَا يَكُنْ عِنْدِي مِنْ خَيْرٍ
فَلَنْ أَدَّخِرَهُ عَنْكُمْ. وَمَنْ يَسْتَعْفِفْ يُعِفَّهُ اللَّهُ وَمَنْ

يَسْتَعْنِ بِغِنَاهِ اللَّهُ. وَمَنْ يَصْبِرْ يُصَبِّرْهُ اللَّهُ. وَمَا أُعْطِيَ
أَحَدٌ مِنْ عَطَاءٍ خَيْرٌ وَأَوْسَعُ مِنَ الصَّبْرِ))

(أخرجه البخاري، 1993 : 1469)

ความว่า “จากท่านอบีซาอิด อัลคุดรี رضي الله عنه มีชาวอันคีอรไป
หาท่านนบี ﷺ เพื่อขอปัจจัยยังชีพ ท่านนบี ﷺ ก็ให้
หลังจากนั้นก็มาขออีกท่านนบี ﷺ ก็ให้ปัจจัยยังชีพดังกล่าว
จนไม่เหลือเก็บไว้ ท่านนบี ได้กล่าวว่า สิ่งที่ผมมี ฉันจะให้คุณ
จนหมดไม่ขอเก็บไว้เลย ผู้ใดไม่แบมือขอจากผู้อื่นอัลลอฮ์ ﷻ
จะให้จิตใจของเขาสูงส่ง และผู้ใดเพียงพอในสิ่งที่ตนมี
อยู่อัลลอฮ์ ﷻ จะให้เขาร่ำรวย และผู้ใดอดทนอัลลอฮ์ ﷻ
จะประทานความอดทนให้กับเขา ไม่มีการให้สิ่งใดที่ยิ่งใหญ่ไป
กว่าการให้ความอดทน (ให้บังเกิดในจิตใจ)”

(บันทึกโดย al Bukhariy, 1993 : 1469)

5) มีความเมตตาสงสาร

ความเมตตาสงสารคือคุณลักษณะที่ดีเพราะเป็นคุณลักษณะที่มี
อยู่ ณ อัลลอฮ์ ﷻ ต่อปวงบ่าวของพระองค์ และท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ก็ได้กล่าวไว้ในหะดีษ ดังนี้

((الرَّاحِمُونَ يَرْحَمُهُمُ الرَّحْمَنُ إِرْحَمُوا أَهْلَ الْأَرْضِ
يَرْحَمَكُم مِّنَ السَّمَاءِ))¹⁰

(أخرجه أبو داود، 1986 : 4937)

ความว่า “บรรดาผู้เมตตาคนนั้น เขาจะได้รับความเมตตา
จากอัลลอฮ์ ﷻ สุเจ้าจงเมตตาต่อสรรพสิ่งที่อยู่บนพื้นพิภพ
(คือมัตถุกสิ่งที่ถูกสร้าง) และพวกเจ้าก็จะได้รับความเมตตา
จากบรรดาผู้ที่อยู่บนท้องฟ้า”

(บันทึกโดย Abū Dawūd, 1986 : 4937)

¹⁰ อัลอัลบานีย์ ระบุว่า เป็นหะดีษศอฮิฮฺ, (al-Albaniy, 1988 : 1/3522)

คุณลักษณะดังกล่าวนี้เป็นคุณลักษณะที่จะต้องพยายามให้มีอยู่ติดตัวกับผู้ศรัทธาทุกคน เพราะจริยธรรมจะแสดงออกมาทางพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล ถ้าหากขาดคุณลักษณะดังกล่าวแล้วอิมานหรือความศรัทธาของปัจเจกบุคคลนั้นจะยังไม่สมบูรณ์ ซึ่งจะต้องศึกษาเรียนรู้และทำความเข้าใจแล้วนำมาประดับตัวเองให้เป็นบ่าวหรือประชาชาติที่ได้รับการสมญานามว่า เคาะลีฟะตุลอัรฎู (خليفة الأرض) หมายถึง ตัวแทนของพระเจ้าบนพื้นแผ่นดินนี้

1.2.3 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาดำรงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประวัติของอิมามอันนะวะวีและจริยธรรมด้านการใช้ชีวิตและด้านการศึกษาของท่าน ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่ามีเอกสารที่เกี่ยวข้องดังนี้

1.2.3.1 Ahmad Farīd, (أحمد فرید) ได้กล่าวไว้ในบทความวิชาการ เรื่อง “อัลอิมามอันนะวะวี” (الإمام النووي) ว่าท่านเป็นคนที่จริงจังกับการเล่าเรียนโดยชีวิตของท่านอิมามอันนะวะวีนั้นแบ่งช่วงของการศึกษาเป็นสามช่วง ช่วงแรก คือ ช่วงเริ่มเรียนตั้งแต่อายุเยาว์วัย ช่วงที่สอง คือ ช่วงที่เปี่ยมไปด้วยวิชาความรู้ ช่วงที่สาม คือ ช่วงที่ท่านเริ่มเขียนตำราวิชาการอิสลาม ในบทความนี้มีเนื้อหากล่าวถึงประวัติของอิมาม อันนะวะวี เริ่มต้นด้วยภูมิลาเนาของท่านอิมาม อันนะวะวี ต้นตระกูล ชื่อของท่านและ ถูกขนานนามว่ามุหฺมัดดีน ที่มีความหมายว่า ผู้ที่ฟื้นฟูศาสนา ในบทความนี้ได้กล่าวเกี่ยวกับคุณลักษณะที่เป็นบุคลิกภาพที่ดูเหมือนว่าอุละมาอท่านอื่นไม่สามารถปฏิบัติเหมือนท่านได้ จากการศึกษาบทความดังกล่าวสรุปได้ว่า ในบทความได้พูดถึงจริยธรรมของท่านและมีจุดเด่นที่อุละมาอท่านอื่นไม่สามารถปฏิบัติเหมือนอย่างท่านได้

1.2.3.2 Mush'al Bin Abd Aziz al-Falahīy (مشعل بن عبد العزيز الفلاحی) ท่านได้กล่าวในบทความวิชาการชื่อว่า “Ta`mmulat fi sifati Imam Annawawīy” เกี่ยวกับคุณลักษณะเด่นๆ ของท่านอิมามอันนะวะวี

1.2.3.3 Tāhā al Hamdānīy, (طه الحمداني) บทความวิจัย เรื่อง (waqafat mudī'atu min Ḥayat al Imam Annawawīy) ในบทความนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับการพินิจและศึกษาชีวิตท่านอิมามอันนะวะวีเริ่มตั้งแต่ต้นตระกูลสถานที่เกิดและคุณลักษณะที่โดดเด่นคือท่านเป็นคนที่มิ “อชชูด” คือการไม่ต้องการความสุขสบายทางโลก และอีกคุณลักษณะหนึ่งคือ “อัลว้อ” คือเป็นคนพิถีพิถันในเรื่องของการอุปโภคบริโภคไม่ว่าจะเป็นอาหารหรือสิ่งของที่มีคนมอบให้กับท่าน เพื่อเป็นของขวัญหรือค่าตอบแทนท่านจะไม่รับของเหล่านั้นและการระมัดระวังสิ่งต้องห้ามทุกชนิด

1.2.3.4 Raghīb al-Sarjānīy (راغب السرجاني) ชื่อบทความวิชาการ “'l mān al Nawawīy” ในบทความนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับมารยาทและคุณลักษณะที่ดีของท่านอิมามอันนะวะวียซึ่งมีนักปราชญ์หลายท่านที่เห็นพ้องกันว่าท่านอิมามอันนะวะวียเป็นกุดวะห์ “Quḍwah” คือ หัวหน้าและเป็นแบบอย่างในเรื่อง “Hafiz” ความจำดีเลิศในการท่องจำ “Zuhud” ไม่ต้องการความสุขสบายทางโลก “Abid” นักปฏิบัติศาสนกิจที่เคร่งครัด และ “Faqih” ผู้ชำนาญด้านวิชาการแขนงศาสนบัญญัติ (ฟิกฮ)

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารงานวิจัยข้างต้นพอสรุปได้ว่า บรรดานักวิชาการทุกยุคทุกสมัยให้ความสำคัญกับประวัติของท่านอิมามอันนะวะวียและถือเป็นเป็นบุคคลที่มีจริยธรรมที่ดีในทุกด้านไม่ว่าด้านการเรียน ท่านมีความมุ่งมั่นอดทนตั้งแต่เยาว์วัย ท่านเป็นเด็กที่ฉลาดสามารถท่องจำอัลกุรอานทั้งเล่มตั้งแต่อายุยังน้อย ท่านถูกขนานนามว่าเป็นปราชญ์ที่ชำนาญทุกสาขาวิชา เช่น ฟิกฮ์ หะดีษ ตัฟซีร อื่นๆ เป็นต้น ท่านมีคุณลักษณะที่โดดเด่น หลายประการ อาทิ “Hafiz” ความจำดีเลิศในการท่องจำ “Zuhud” ไม่ต้องการความสุขสบายทางโลก “Abid” นักปฏิบัติศาสนกิจ และ “Faqih” ชำนาญด้านวิชาการทุกแขนง เป็นต้น

1.2.3.5 Muṣṭafa Dīb al-Baḡha (مصطفى ديب البغا) ได้เขียนในหนังสือชื่อว่า “ซุรหุ รียาดุ อัศอลิฮีน” (Syarhu Riyād al Shālihīn) ในหนังสือได้อธิบายว่านักประวัติศาสตร์มุสลิมได้เห็นพ้องกัน คือ ท่านอิมามอันนะวะวียเป็นปราชญ์ระดับแนวหน้าที่มีคุณลักษณะที่ไม่ยึดติดกับความสุขทางโลก ภาษาอาหรับเรียกว่า ซุฮูด (zuhud) อิมามันนะวะวียไม่เคยมีความสุขกับการหลับนอน ไม่เคยอึดเอิบกับการรับประทานอาหาร และไม่เคยลิ้มรสการสมรส การบรรลุซึ่งเกียรติประวัติของท่านนั้นคือการศึกษาค้นคว้า เป็นสิ่งที่ทำให้ท่านหลงใหลเท่ากับว่าสิ่งนี้เสมือนได้ลิ้มรสกับความสุขทั้งมวล และอีกประการหนึ่งก็คือท่านเป็นคนที่พิถีพิถัน ท่านอิมามอันนะวะวียกล่าวว่า "ท่านอิมามอันนะวะวียไม่รับประทานผลแอปเปิ้ลของเมืองดามัสกัส ฉันจึงถามถึงสาเหตุดังกล่าว ท่านอันนะวะวียกล่าวว่า เมืองดามัสกัสนั้นมีที่ดินวะกัฟและที่ดินในเมืองนี้ได้มาจากการอธรรมผู้คน และการดำเนินการต่อแผ่นดินดังกล่าวนี้ไม่อนุญาตนอกจากบนหนทางที่ดี และทำการเกษตรแบบมะซากอฮ์ (ในรูปแบบให้บุคคลหนึ่งเข้าไปทำการเพาะปลูกแล้วมาแบ่งปันผลผลิตที่ได้ตามที่ตกลงไว้) ซึ่งเกี่ยวกับประเด็นนี้นักปราชญ์ก็มีทัศนะที่ขัดแย้งกัน ซึ่งผู้ใดที่อนุญาต ก็จะวางเงื่อนไขว่าต้องทำให้ดีอย่างถูกต้อง แต่ทว่าบรรดาผู้คนไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขนี้ นอกจากเป็นเพียงส่วนหนึ่ง (ที่ดี) จากหนึ่งพันส่วนที่เป็นผลผลิตให้แก่ผู้ปกครอง ดังนั้นฉันจะสบายใจจากการรับประทานสิ่งดังกล่าวได้อย่างไร"

1.2.3.6 Mukhtār Ibrāhīm al Hāij (مختار إبراهيم الهايج) ได้เขียนในหนังสือชื่อว่า “ตักรียร์ มุญัมมะฮฺ อัลบุฮุซ อัลอิสลามียะฮฺ” (Taqrir mujamma‘u al buhuth al Islāmiah) ในหนังสือนี้ท่านได้เล่าประวัติของท่านอิมามอันนะวะวีเริ่มต้นด้วยภูมิลาเนาชื่อของท่าน การเกิดหรือกำเนิดและประวัติการศึกษาของท่านเริ่มจากท่านได้ศึกษาตั้งแต่เยาว์วัยจนกระทั่งได้เป็นอุละมาอ์ที่มีชื่อเสียงมีความชำนาญในทุกแขนงสาขาและท่านได้เล่าถึงการแต่งตำราต่างๆ ที่เกี่ยวกับอิสลามศึกษา เป็นต้น

1.2.3.7 al-Suyutī (الإمام السيوطي) ได้เขียนในหนังสือชื่อว่า “อัล มินัจ ฮาญ อัลชะวีฟี ฟิ ตัรญุมะห์ อัลอิมาม อัลนะวะวี” (Al-manhaj al-Sawiy fi al-Tarjumah al-Imam al-Nawawiy) ในหนังสือนี้มีกล่าวถึงคุณลักษณะต่างๆ ในเรื่องจริยธรรมของท่านอิมามอันนะวะวี เช่น ซุฮุด (zuhud) หมายถึง ไม่ต้องการความสุขสบายทางโลก วารอ์ (wara) หมายถึง ความเคร่งครัดในศาสนากลางวันถือศีลอดกลางคืนปฏิบัติศาสนกิจ อยู่กับการรำลึกถึงอัลลอฮ์และอ่านอัลกุรอาน

1.2.3.8 al-Hafiz al-Sakhawiy (الحافظ السخاوي) ชื่อหนังสือ “อัลมินฮัล อัลอัซบี อัลรอวีฟี ฟิ ตัรญุมะห์ กุฏบิ อัลเอาเลียฮ์ อันนะวะวี” (al Minhalu al ‘Adhbi al Rawi fi al Tarjamati qutbi al Auliyāi al Nawawiy.) หนังสือเล่มนี้ได้เล่าถึงประวัติของท่านอิมามอันนะวะวี ชื่อเดิมของท่านครอบครัวของท่าน บ้านเกิดของท่านและช่วงวัยแห่งการศึกษาและความดั่งามของตัวท่านในเรื่องจริยธรรม

1.2.3.9 Zhafir Bin Hasan āl-Jab‘ān (ظافر بن حسن آل جبعان) ได้กล่าวไว้ในงานวิชาการเรื่อง ตัรญุมะห์ อัล อิมาม อันนะวะวี (Tarjumah al-Imam al Nawawiy) เนื้อหาในงานวิจัยได้แบ่งเป็นสองประเภทใหญ่ คือ ส่วนแรกประกอบด้วย บุคลิกภาพของอิมามอันนะวะวี เริ่มตั้งแต่ภูมิลาเนาต้นตระกูลและการศึกษา ส่วนที่สองประกอบด้วย การสรรเสริญและการเห็นพ้องกันของบรรดาอุละมาอ์ด้านจริยธรรมของอิมามอันนะวะวี เช่น ท่านอิมามอันนะวะวีเป็นคนที่รับประทานอาหารในหนึ่งวันแค่มื้อเดียว และอาหารที่ท่านอิมามอันนะวะวีรับประทานนั้นพ่อของท่านเป็นผู้ส่งมาให้ ซัยคฺ ยาซีน บิน ยูซุฟ¹¹ ได้กล่าวว่า ฉันเห็นท่านอิมามอันนะวะวีช่วงที่ท่านอายุ 10 ขวบ ณ หมู่บ้าน นาวา¹² ท่านวิ่งเข้าไปหาเพื่อนๆ เพื่อที่จะเล่นด้วยกับเพื่อนๆ แต่ปรากฏว่าเพื่อนๆ

¹¹ ซัยคฺ ยาซีน บิน อับดุลละฮ์ ท่านเป็นนักกอรี หรือ นักอ่านกุรอานท่านเอง ท่านมีฝีมือ และเสียชีวิต ฮ.ศ. 687 / ค.ศ.1267. แปลจาก หนังสือ อัลบิดายะห์ วัน อันนิฮายะห์ (13/331) อ้างอิงใน (Zhafir Bin Hasan al-Jabaan, 2008 : 8)

¹² หมู่บ้าน “นาวา” (Nava) ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศซีเรีย (Syiria) อำเภอ เฮารอน (Hawran) จังหวัด ดารอา (Daraa) ระยะทางระหว่างหมู่บ้านนาวากับดิมัสกัส 85 กิโลเมตร ระยะทางจากหมู่บ้านนาวาถึงดารอา 40 กิโลเมตร หมู่บ้านนาวาอยู่ติดกับชายแดนประเทศอิสราเอลระยะทาง 10 กิโลเมตร จำนวนประชากร 100,000 คน

ของเขาจึงหนีไม่ยอมเล่นด้วยทำให้อิมามอันนะวะวีย์เสียความรู้สึกและต้องร้องให้เดินกลับ และไปนั่งท่องอัลกุรอาน และพ่อของเขาเดินเข้ามาหาและชวนไปที่ตลาด เพื่อไปซื้อของ ซัยคฺยาซีนได้กล่าวว่า อิมามอันนะวะวีย์ ไม่สนใจอะไรเลยไม่นึกอยากจะได้อะไรเลย ได้แต่ท่องกุรอาน ซัยคฺ ยาซีน ได้พูดกับพ่อของอิมามนะวะวีย์ว่า ฉันรู้สึกเอ็นดูอิมามนะวะวีย์และคาดหวังในตัวของเขาในอนาคตเขาอาจจะได้เป็นปราชญ์ที่ชำช่อง และพ่อของอิมามนะวะวีย์ได้กล่าวกับซัยคฺ ยาซีน ว่า “ท่านเป็นหมอดูรี” ซัยคฺ ยาซีนตอบ เปล่า แต่อัลลอฮฺเป็นผู้บอกให้กับฉัน

จากการศึกษาหนังสือที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัยเป็นหนังสือที่เล่าถึงเรื่องประวัติของอิมามอันนะวะวีย์ ชื่อของท่าน ถูกขนานนามว่ามุหฺญิดดีน คือ ผู้ที่ฟื้นฟูศาสนาและคุณลักษณะที่โดดเด่นที่นักปราชญ์ได้เขียนหนังสือตำรุมะฮฺย (หนังสือแปล) เกี่ยวกับประวัติของอิมามนะวะวีย์เห็นพ้องต้องการว่า อิมามนะวะวีย์ถูกขนานนามว่าเป็นกุดวะหฺ “Qudwah” คือหัวหน้าและเป็นแบบอย่างในเรื่องดังนี้คือ “Hafiz” ผู้มีความจำดีเลิศในการท่องจำ “Zuhud” บุคคลที่ไม่ปรารถนาความสุขสบายทางโลก “Abid” เป็นนักอิบาดะห์ คือปฏิบัติศาสนกิจ อยู่กับการรำลึกถึงอัลลอฮฺ ﷻ และอ่านอัลกุรอาน กลางวันท่านจะถือศีลอด ส่วนกลางคืนท่านจะใช้เวลาอยู่กับการอ่านหนังสือและทำอิบาดะห์ “Faqih” เป็นบุคคลที่ชำช่องด้านวิชาการทุกแขนง วารอ์ (war’a) เป็นคนที่พิถีพิถันในเรื่องของการอุปโภคบริโภคที่เป็นสิ่งคลุมเครือ เป็นต้น

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

- 1.3.1 เพื่อศึกษาชีวประวัติของอิมามอันนะวะวีย์
- 1.3.2 เพื่อศึกษาจริยธรรมของอิมามอันนะวะวีย์ด้านการใช้ชีวิต
- 1.3.3 เพื่อศึกษาจริยธรรมของอิมามอันนะวะวีย์ด้านการศึกษา

1.4 ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

การศึกษาเรื่อง จริยธรรมของอิมามอันนะวะวีย์ ผู้วิจัยเห็นว่ามีความสำคัญและประโยชน์ดังนี้

- 1.4.1 ได้รู้ถึงชีวประวัติของอิมามอันนะวะวีย์
- 1.4.2 ได้รู้ถึงประวัติการศึกษาและการใช้ชีวิตของอิมามอันนะวะวีย์
- 1.4.3 ได้รู้ถึงคุณลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ด้านจริยธรรมของอิมามอันนะวะวีย์

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) ที่ศึกษาจริยธรรมด้านการใช้ชีวิตและการศึกษาของอิมามอันนะวะวีย์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะห้าประการ ได้แก่ 1. อัซซุฮุด 2. อัลวัวร์อู 3. อัลอิบาดะฮ์ 4. อัศศอบรฺ 5. อัลญุฮุด โดยศึกษาจากหนังสือและตำราที่เกี่ยวข้องทั้งที่เป็นหนังสือของอิมามอันนะวะวีย์เองและหนังสือของนักปราชญ์ที่แต่งถึงประวัติของท่าน

1.6 ข้อตกลงเบื้องต้น

การวิจัยครั้งนี้มีข้อตกลงดังนี้

- 1.6.1 ข้อมูลที่ได้จากหนังสือและเอกสารต่างๆ ผู้วิจัยจะใช้วิธีการอ้างอิงแบบนาม-ปี
- 1.6.2 การแปลความหมายของอัลกุรอานใช้อัลกุรอานแปลไทยของสมาคมศิษย์แก่นักศึกษาอาหรับที่จัดพิมพ์ขึ้นโดยศูนย์กษัตริย์ฟาฮัดเพื่อการพิมพ์คัมภีร์อัลกุรอานแห่งนครมาดีนะฮ์ปี ฮ.ศ. 1419
- 1.6.3 การอ้างอิงหลักฐานอัลกุรอาน จะระบุอายะฮ์ในวงเล็บที่มีสัญลักษณ์ คือ ﴿.....﴾ ส่วนชื่อซูเราะฮ์ และหมายเลขอายะฮ์จะระบุภายในวงเล็บ (...)
- 1.6.4 การอ้างอิงหลักฐานอัลหะดีษ จะระบุตัวบทหะดีษในวงเล็บคู่ คือ ((...))
- 1.6.5 ผู้วิจัยจะอธิบายศัพท์ที่เห็นว่าสำคัญซึ่งถูกกล่าวในการวิจัยครั้งนี้โดยการเขียนแบบเชิงอรรถ

1.6.6 เครื่องหมาย “ ... ” เป็นเครื่องหมายที่ใช้สำหรับการแปลความหมายของอัลกุรอานและอัลหะดีษ ตลอดจนคำพูดของนักวิชาการที่นำมาอ้างอิง

1.6.7 การปริวรรตอักษรอาหรับ – ไทย ที่เทียบโดยวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

1.6.8 การปริวรรตอักษรอาหรับ – อังกฤษ ที่เทียบโดยห้องสมุดรัฐสภาประเทศสหรัฐอเมริกา

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.7.1 การใช้ชีวิต คือ วิธีการดำเนินชีวิตของอิมามอันนะวะวีย์ในฐานะผู้รู้ที่ยิ่งใหญ่คนหนึ่งในประวัติศาสตร์อิสลาม

1.7.2 การศึกษา คือ รูปแบบการแสวงหาความรู้ของอิมามอันนะวะวีย์ที่มีความโดดเด่นพิเศษเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

1.7.3 คุณธรรม หมายถึง หลักของความดีงามและความถูกต้องตามหลักเกณฑ์ทางจริยธรรมอิสลาม ซึ่งบุคคลยึดเป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อความสุขความสำเร็จของตนเองและสังคม

1.7.4 จริยธรรม หมายถึง การแสดงออกทางการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งสะท้อนคุณธรรมภายในให้เห็นเป็นรูปธรรมที่มีทั้งพฤติกรรมที่ดีและไม่ดี

1.7.5 คุณธรรมจริยธรรม คือ เป็นของคู่กันและมักใช้ประกอบกัน คุณธรรมเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดจริยธรรม จริยธรรมจะเป็นผลของการมีคุณธรรม เช่น ผู้ใดมีคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ผู้นั้นจะมีจริยธรรม คือ ไม่ลัทธิทรัพย์ ไม่ทุจริตคอร์รัปชัน

1.7.6 กุฎวะห์ (Qudwah) หมายถึง หัวหน้าหรือแบบอย่าง

1.7.7 ฮาฟิซ (Hafiz) หมายถึง ผู้มีความจำดีเลิศ

1.7.8 อัซซุฮุด (al Zuhd) หมายถึง บุคคลที่ไม่ปรารถนาความสุขสบายทางโลก

1.7.9 อัลอับด (al Abd) หมายถึง ปฏิบัติศาสนกิจ

1.7.10 ฟากิฮ (Faqih) หมายถึง ผู้ที่ชำชองด้านวิชาการทุกแขนง

1.7.11 อัลวารีอ (al war'a) หมายถึง เครื่องครัดและละทิ้งสิ่งที่คลุมเครือ

1.7.12 อัลศ็อบร (al Ṣabr) หมายถึง ความอดทน

1.7.13 อัลญุฮุด (al Juhd) หมายถึง ความทุ่มเทสุดความสามารถ

1.8 สัญลักษณ์

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้คำศัพท์ในลักษณะของสัญลักษณ์บางอย่าง ดังนี้

1.8.1 สัญลักษณ์ อ่านว่า ซุบหานะฮฺวาตอะอาลา เป็นคำสรรเสริญต่อเอกองค์ อัลลอฮฺ แปลว่า อัลลอฮฺผู้ทรงมหาบริสุทธิ์

1.8.2 สัญลักษณ์ อ่านว่า ค็อลลัลลอฮฺอะลัยฮิอะสลัลัม เป็นคำสรรเสริญและดุอาแต่ท่านนบีมุหัมมัด แปลว่า ขอความสันติสภาพจงประสบแต่ท่าน

1.8.3 สัญลักษณ์ อ่านว่า อะลัยฮิสสะลาม เป็นคำสรรเสริญและดุอาแต่ท่านนบีนบีอื่น ๆ แปลว่า ขอความสันติสภาพจงประสบแต่ท่าน

1.8.4 สัญลักษณ์ อ่านว่า เราะฎ็ยัลลอฮฺอันฮุ เป็นคำดุอาแต่เศาะหาบะฮ์คนเดียว แปลว่า ขออัลลอฮฺทรงยอมรับเขาด้วยเถิด

1.8.5 สัญลักษณ์ อ่านว่า เราะฎ็ยัลลอฮฺอันฮุม เป็นดุอาแต่เศาะหาบะฮ์หลายคน แปลว่า ขออัลลอฮฺทรงยอมรับพวกเขาด้วยเถิด

Prince of Songkla University
Pattani Campus

1.9 วิธีดำเนินการวิจัย

1.9.1 แบบแผนการวิจัย

การวิจัย “เรื่องจริยธรรมอิมามนะวะวีย์ด้านการใช้ชีวิตและการศึกษา เป็นงานวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ที่ศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมด้านการใช้ชีวิตและการศึกษาของอิมามอันนะวะวีย์และใช้วิจัยเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Research) โดยศึกษาจากหนังสือและตำราที่เกี่ยวข้องโดยตรง ตลอดจนศึกษางานเขียนที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับจริยธรรมรวมไปถึงศึกษาประวัติของท่าน ผู้วิจัยได้กำหนดแบบแผนการศึกษาวิจัยไว้ดังตารางต่อไปนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอน	กระบวนการ	ผลที่ได้รับ
1. สร้างกรอบแนวคิดการวิจัย	- ศึกษา วิเคราะห์ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	ความหมายจริยธรรมในอัลกุรอานและหะดีษ
2. ศึกษาชีวประวัติของอิมามนะวะวีย์	- ศึกษา วิเคราะห์ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	1. ได้รู้ถึงชีวประวัติของอิมามอันนะวะวีย์ตั้งแต่เยาว์วัยจนถึงเสียชีวิต 2. ได้รู้ถึงประวัติการศึกษาของอิมามนะวะวีย์
3. ศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมของอิมามนะวะวีย์ด้านการใช้ชีวิตและการศึกษา	- ศึกษา วิเคราะห์ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	1. ได้รู้ถึงจริยธรรมของอิมามนะวะวีย์ด้านการใช้ชีวิต 2. ได้รู้ถึงจริยธรรมของอิมามนะวะวีย์ด้านการศึกษา
4. ประมวลข้อมูลเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมของอิมามนะวะวีย์ด้านการใช้ชีวิตและด้านการศึกษา	- ศึกษา วิเคราะห์ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	ได้รู้ถึงคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมอิมามนะวะวีย์ที่โดดเด่นซึ่งประสบความสำเร็จด้านการศึกษาและจริยธรรมด้านการใช้ชีวิตที่สามารถนำมาเป็นแบบอย่างได้
5. วิเคราะห์ สรุป และเขียนรายงานการวิจัย	1. นำข้อมูลเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ 2. ข้อเสนอแนะ 3. ปรับปรุง แก้ไข	- รายงานการวิจัยเล่มสมบูรณ์

1.9.2 แหล่งข้อมูลของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจะศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมของอิมามอันนะวะวีรีย์ เป็นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Documentary research) โดยการรวบรวมข้อมูลของการวิจัย 2 แหล่งดังนี้

1.9.2.1 เอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources) ดังต่อไปนี้

- 1) คัมภีร์อัลกุรอานที่ใช้ในการอ้างอิงที่เกี่ยวกับจริยธรรม
- 2) อัลหะดีษที่เกี่ยวกับจริยธรรม
- 3) หนังสือและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมของท่านอิมาม

อันนะวะวีรีย์ เช่น หนังสือ “อัลบิดายะฮ์ วันนิฮายะฮ์” (البداية والنهاية) แต่งโดย อิมามุดดีน อะบู อัลฟีดาอ์ อิสมาอีล หรือ เป็นที่รู้จักกัน อิบน์ กะษีร์ (ابن كثير) หนังสือ “ลียะรุ อัลอะฮลาม อัลนุบะลาอ์” (سير الأعلام النبلاء) แต่งโดย ซาฮุดดีน มุฮัมมัด บิน อะฮ์มัด บิน อุษมาน หรือ เป็นที่รู้จักกัน คือ อัล อิมาม อัลซะฮะบีย์ (الإمام الذهبي)

1.9.2.2 เอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ หนังสือ ที่เกี่ยวข้องกับประวัติ และจริยธรรมของอิมามอันนะวะวีรีย์

- 1) หนังสือ “อัลมััจญ์มูอ ชะเราะฮ์ มุฮ์ซัซบ ลิน นะวะวีรีย์” (المجموع شرح المهذب للنووي) แต่งโดย อิมามอันนะวะวีรีย์ (Imam Nawawīy)
- 2) หนังสือ “อัลมินฮะลฺ อัลอัษบี อัลรอวีรีย์ ฟิ ตัรฎูมะติ กุฎิบิ อัลเอาลัยอาอ์ อันนะวะวีรีย์” (المنهل العذب الروي في الترجمة قطب الأولياء النووي) แต่งโดย ฮาฟิซ อัลสะคอวีรีย์ (الحافظ السخاوي)
- 3) หนังสือ “ตุห์ฟาตุฎฎอสิบีน ฟิ ตัรฎูมะหฺ อัลอิมามนะวะวีรีย์” (تحفة الطالبين في ترجمة الإمام النووي) แต่งโดย อิบน์ อัลอัฏฏอว์ร์ (ابن العطار)
- 4) หนังสือเรื่อง “ตัรฎูมะฮฺ อัล อิมาม อันนะวะวีรีย์” (ظافر بن حسن آل جبعان) แต่งโดย ศอฟิร บิน หะซัน อัล ญับอาน (ظافر بن حسن آل جبعان)
- 5) หนังสือ “ตักวีร์ มุญ์มมะฮิ อัลบุหุซ อัลอิสลามียะฮ์” (مختار إبراهيم الهايج) แต่งโดย มุคตาร์ อิบรอฮิม อัลฮัยญ์ (مختار إبراهيم الهايج)
- 6) หนังสือ “อัล มินัจฮาน์ อัลซาวีรีย์ ฟิ ตัรฎูมะหฺ อันนะวะวีรีย์” (إمام السيوطي) แต่งโดย อิมาม อัลสุยูตี (إمام السيوطي)

1.9.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้หลักเกณฑ์และแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

1.9.3.1 รวบรวมหนังสือ ตำราและเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวประวัติของอิมามนะวะวี

1.9.3.2 รวบรวมหนังสือ ตำราและเอกสารต่างๆ ของนักปราชญ์ในอดีตและปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมของอิมามนะวะวีด้านการใช้ชีวิตและด้านการศึกษา

1.9.3.3 รวบรวมทัศนะต่างๆ ของบรรดาอุลามะฮอ (นักปราชญ์) ที่มีการยกย่องสรรเสริญอิมามนะวะวีด้านจริยธรรม

1.9.3.4 รวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจะดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อที่ละขั้นตอนตามที่ได้เขียนไว้ในสารบัญ

1.9.3.5 รวบรวม หนังสือ ตำรา และเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม

1) คำนิยามจริยธรรมต่างๆ ที่ได้กล่าวไว้ในอัลกุรอาน

2) คำนิยามจริยธรรมต่างๆ ที่เป็นหะดีษของท่านเราะสูล ﷺ

3) คำนิยามจริยธรรมทั่วไปตามทัศนะของนักวิชาการมุสลิม

1.9.3.6 ศึกษาเกี่ยวกับประวัติและจริยธรรมของอิมามนะวะวี

จริยธรรมด้านการใช้ชีวิตและด้านการศึกษา มีดังต่อไปนี้

1) อัซซุฮุด หมายถึง ไม่ต้องการความสุขสบายทางโลก

2) อัลว้ารอ หมายถึง เครื่องครัดและละทิ้งสิ่งที่คลุมเครือ

3) อัลอิบาดะฮ์ หมายถึง ปฏิบัติศาสนกิจ

4) อัศศอบรฺ หมายถึง ความอดทน

5) อัลญุฮุด หมายถึง ดิ้นรนเอาจริงเอาจัง

1.9.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

1.9.4.1 วิเคราะห์อัลกุรอานและหะดีษ

การวิเคราะห์อัลกุรอานจะใช้หลักการวิเคราะห์ วัจญ์หุดีลาละฮฺ (وحى و آيات) หมายถึง คำบ่งชี้ของอายะฮฺ คือ คำที่แสดงถึงหลักฐานจากอายะฮฺที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะจริยธรรมโดยตรง ส่วนหลักการวิเคราะห์หะดีษจะใช้หลักการมุสฎาะละหะหะดีษ¹³ (مصطلح الحديث) ยกเว้นหะดีษเศาะหีหฺอัลบุคอรีและมุสลิม

1.9.4.2 การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

งานวิจัยนี้ศึกษาประวัติของอิมามอันนะวะวีเกี่ยวกับจริยธรรมด้านการใช้ชีวิตและด้านการศึกษา ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลที่เป็นหนังสือและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับจริยธรรมของอิมามนะวะวีค้นหาจากหอสมุด เช่น สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยฟาฏอนี หอสมุดจอห์น เอฟ เคนเนดี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต ปัตตานี และค้นหาจากเว็บไซต์ มักตะบะฮฺ คอยดุลฟะวาอิด อัล อิสลามียะฮฺ (مكتبة صيد الفوائد الإسلامية) มักตะบะฮฺ อัชชามิละฮฺ (مكتبة الشاملة) และข้อมูลที่เป็นหนังสือทุกตียกมึ เช่น หนังสือชื่อว่า “อัลมัจญ์มูอ ชะเราะห์ มุฮ์ซัซบ ลิน นะวะวี” (المجموع شرح المذهب للنووي) แต่งโดย อิมามอันนะวะวี (Imam Nawawi) หนังสือ “อัลมินฮะลุล อัลอัซปี อัลรอวีฟี ฟี ตัรฎูมะติ กุฎบิ อัลเอาเลียอา อันนะวะวี” (المنهل العذب الروي في الترجمة) แต่งโดย ฮาฟิซ อัลสะคอวี (الحافظ السخاوي) หนังสือ “ตุห์ฟาตุฎฎอสิบีน ฟี ตัรฎูมะห์ อัลอีมาม นะวะวี” (تحفة الطالبين في ترجمة الإمام النووي) แต่งโดย อิบน์ อัลอัฎฎออร์ (ابن العطار) หนังสือเรื่อง “ตัรฎูมะฮ์ อัล อีมาม อันนะวะวี” (ترجمة الإمام النووي) แต่งโดย ศอฟีร์ บิน หะซัน อัล ญับอาน (ظافر بن حسن آل جبعان) หนังสือ “ตักวีร์ มุญัมมะฮิ อัลบุหุซ อัลอิสลามียะฮ์” (مختار إبراهيم الهايج) แต่งโดย มุคตาร์ อิบรอฮิม อัลฮัจญ์ (تقرير مجمع البحوث الإسلامية) หนังสือ “อัล มินจาฮัจญ์ อัชชาวีฟี ฟี ตัรฎูมะห์ อันนะวะวี” (المنهاج السوي في ترجمة الإمام النووي) แต่งโดย อิมาม อัซซุยูตี (الإمام السيوطي)

จากเอกสารและหนังสือข้างต้นผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative) ข้อมูลที่ได้มานำมาวิเคราะห์ (Content Analysis) เพื่อให้ข้อมูลเชื่อมโยงประเด็นที่เกี่ยวข้องเมื่อได้มา

¹³ คือ วิชาวาทด้วยหลักพื้นฐานและแบบแผนต่างๆ ที่จะทำให้ทราบถึงสถานะต่างๆ ของสายรายงานและตัวบท ของหะดีษในส่วนที่จะต้องยอมรับหรือปฏิเสธ (al-Tahhan,1987 : 15)

ซึ่งข้อมูลจากการวิเคราะห์นำมาเรียบเรียงเนื้อหาอธิบายเชิงพรรณนา (Descriptive) และอีกวิธีหนึ่ง โดยการใช้การสังเคราะห์ (Synthesis) ข้อมูลเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่สำคัญและใหม่พอสังเขป

1.9.4.3 หลักการวิเคราะห์ข้อมูล (Content Analysis Method)

หลักทฤษฎีเพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลมีสองหลักการ คือ แบบอุปนัย (Inductive method) และ แบบนิรนัย (Deductive method) ดังนี้

1) แบบอุปนัย (Inductive method) คือ การศึกษาที่เป็นการรวบรวมประเด็นย่อยๆ ไปหาประเด็นใหญ่¹⁴ คือ ผู้วิจัยศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมของอิมามนะวะวี๋ด้านการใช้ชีวิตและด้านการศึกษาซึ่งได้รวบรวมข้อมูลที่เป็นจริยธรรมของอิมามนะวะวี๋จากแหล่งปฐมภูมิ (Primary) และทุติยภูมิ (Secondary) เพื่อได้มาซึ่งข้อสรุปประเด็นใหญ่

2) แบบนิรนัย (Deductive method) คือ การศึกษาเพื่อใช้ในการอธิบายหัวข้อหลักสู่การแสวงหาคำตอบในประเด็นย่อยๆ¹⁵ โดยการรวบรวมเนื้อหาจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary) และทุติยภูมิ (Secondary) เช่น ศึกษาเกี่ยวกับชีวประวัติของอิมามอันนะวะวี๋ เช่น ต้นตระกูล สถานกำเนิด ประวัติการศึกษา เป็นต้น คุณลักษณะจริยธรรมของอิมามอันนะวะวี๋ เช่น อัซซุฮุด อัลวีรุด อัสศอบร อับอับด เป็นต้น จากหัวข้อหลักสู่การอธิบายประเด็นย่อย

ผู้วิจัยจะใช้หลักการวิเคราะห์ความสำคัญของจริยธรรมอิมามนะวะวี๋สองด้าน ได้แก่ ด้านการใช้ชีวิตและด้านการศึกษาซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างไร และวิเคราะห์จุดเด่นจริยธรรมของอิมามนะวะวี๋ ได้แก่ 1. อัซซุฮุด 2. อัลวีรุด 3. อัลอับด 4. อัสศอบร 5. อัลญะฮุด

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูล ดังนี้

1. สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
2. หอสมุดวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
3. สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
4. ค้นหาจากเว็บไซต์จากอินเทอร์เน็ต

¹⁴ Sidik Mohd. Nohd, Reka bentok Penyelidikan Falsafah Teori dan Prektis, UPM, Malaysia, 1992 : 5-6.

¹⁵ แหล่งข้อมูลเดิม, หน้า 5-6.

Prince of Songkla University
Pattani Campus